

શ્રી
પ્રતાપી પ્રતાપ
નાટકનાં ગાયનો.

રચનાર
હાલ્દાભાઈ પુરુષોત્તમ પટેલ.

શ્રી રતિકાન્ત નાટક કંપની
ભાટે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા
રતિકાન્ત જોડાલાલ વ્યાસ.

— શ્રી રમગામ —

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૫૦૦

(સર્વ હક્ક સ્વાધીન)

સંવત ૧૯૬૮.

સને ૧૯૧૨.

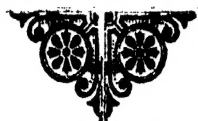
કીંમત રૂ. ૦—૨—૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૪૧૧-૨

શ્રી “સત્ય પ્રકાશ” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શાહ પ્રેમચંદ નહાલચંદ
તથા ડાહ્યાભાઈ શંકરાભાઈ ગાંધીએ છાપ્યું.
અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૧૧૨ વર્ષીક

પુસ્તકનું નામ પ્રતાપ પ્રતાપ લાડુના
ગાયનો

વિષય ૮ : ૨૪

મુખ્ય પાત્રોનાં નામ.

❧ પુરુષ પાત્રો. ❧

- હેમુ... ... પૈસા અને સત્તાના લોભે વટલાઈ ગયેલો એક
વણીક શુરવીર લડવૈયો અને તાંતારના શાહ
સિંકદરનો રાજનીતિ કુશળ મુખ્ય સેનાપતિ.
અનુપસિંહ... માઆપના પત્તા વિનાનો હેમુનો આશ્રિત
એક યુવક શુરવીર લડવૈયો, કાન્તાનો સ્વામી
અને રાજપુતોનો સેનાપતિ.
પ્રતાપસિંહ.... રાણાનો પાટવી કુમાર.
ઉદયસિંહ... ... મેવાડનો રાણો.
રામાનુજ ધર્મસાધક સંન્યાસી.
બાંકેબાં... હેમુની છાવણીનો જમાદાર (રસીકનો આશક)
બટાઉ છાવણીનો સીપાઈ (મહોબ્બતનો મક્તીયેદ
મળુર.)

❧ સી પાત્રો. ❧

કાન્તાકુમારી..... રાણાનાં સ્વર્ગવાસી પ્રધાનપુત્રી.

લતાકુમારી... ...કાન્તાની નાની બહેન.

ઈલાસુદરી.....રાણાની સ્વદેશપ્રેમી પુત્રી.

રસીકા..... કાન્તાની સખી.

આ સિવાય દાનેશખાં, હોળુ, પહેરેગીરો, સીપાઇઓ, રાજપુતો,
દીક્ષારામ, વારાંગનાઓ, બાળાઓ વગેરે.

સ્થળ.

મેવાડ અને તેની આજુબાજુનો પ્રદેશ.

પ્રતાપી પ્રતાપ નાટકનો ટુંક સાર,

અંક ૧ લો.

સુત્રધાર-નટી-ખાળાઓ—મંગળાયરણ અને વસ્તુવિવેચન.

પ્રવેશ ૧ લો—તાતારના શાહ સિકંદરનો સેનાધિશ હેમુ કે જે કેટલાક સમયથી ચીતોડ ઉપર ઘેરા ધાલી પડ્યો છે તેને સંન્યાસી રામાનુજ આવી રાજપુતો ઉપરથી ઘેરા ઉઠાવવાને સમજાવે છે. મદોન્મત હેમુ તેને તુચ્છકારી કહાડે છે.

પ્રવેશ ૨ જો—પ્રધાનપુત્રી કાન્તાને નામાનુસાર ગુણધારી રસીકાએ ખનાવવી. ઇલાને હેમુએ ઉઠાવી જતી.

પ્રવેશ ૩ જો—અનુપસિંહને કર્તવ્યબોધ આપી રાજપુતોના પક્ષમાં જવાને રામાનુજે ઉશ્કેરવો. અનુપે હેમુ પાસેથી હંમેશને માટે રાજ માગતાં હેમુએ તેને કેદ કરવા હુકમ કરવો. વીર ચુડામણી અનુપનું સર્વની વચમાંથી સલામત નીકળી જવું.

પ્રવેશ ૪ થો—કાન્તા અનુપના સંસ્કારી પ્રેમનો ઉદય. કાન્તાની વાણીથી વિવાહિત પતિ પ્રતાપનું આવવું. ઉજયને પ્રેમલુબ્ધ જોષ કોષીત થવું. પ્રતાપની મૈત્રી માટે અનુપની યાચના, મેવાડ માટે આત્મ-સુખની આહુતી આપી આશાસંગ પ્રતાપે તેને મિત્ર તરીકે સ્વીકારવો.

પ્રવેશ ૫ મો—ઇલા પ્રત્યે હેમુની પ્રેમયાચના, વીરદુહિતા ઇલાની અડગતા અને સ્વામી રામાનુજનો મેવાડની સેવા માટે સાપની સોડ સહેવા તેને બોધ.

પ્રવેશ ૬ ઠો—હેમુની જાવણીમાં વેશ બદલી રસીકાનું આવવું અને બાંકખાં તથા બટાઉને ફસાવી ચાલ્યા જવું.

પ્રવેશ ૭ મો—અનુપસિંહ કાન્તાની પ્રેમધુનમાં, પ્રતાપનું આવવું, મિત્રોનો દૈવી પ્રેમ.

પ્રવેશ ૮ મો—કાન્તા અને અનુપ. દીવાનાં પ્રેમીઓની ગાંડી ઘેરી પ્રેમ-મગ્ન લગ્ન.

પ્રવેશ ૯ મો—રાજપૂતો ઉપર દયા રાખવા હેમુને ઇલાની વીનવણી. હેમુનો અસ્વીકાર. લાગ મળતાં દાવ ઉપર સોગડી મારવા ઇલાનો મક્કમ નિશ્ચય.

પ્રવેશ ૧૦ મો—ખટાઉ, બાંકેખાં અને રસીકા. પ્યારની પરીક્ષા. છુપી ખાતમી મેળવી લઈ બંનેને બનાવો રસીકાએ જવું.

પ્રવેશ ૧૧ મો—કાન્તાનો લતા સાથે વાણીવિનોદ. અનુપનું આવવું અને યુદ્ધની વિદાય લઈ જવું.

પ્રવેશ ૧૨ મો—કરાલા દેવીના મંદીરમાં કૂળ રીવાજ પ્રમાણે આવેલા રાજપૂતોને બાળાઓનો આશીર્વાદ. હેમુનો જાપો. અનુપને ઉડાવી લઈ જવો. લગ્ન.

ટૂંકલો.

અંક ૨ જો

પ્રવેશ ૧ લો—પકડાયેલા અનુપને બચાવવા ઇલાની આજીજી બદલામાં હેમુની રતીભોગની માગણી, જાંહેડાયેલી નાગણુ ઇલા.

પ્રવેશ ૨ જો—હેમુનો દરબાર. કેદી અનુપ હેમુની સમજાવટ. રાજપૂતો સેવામાં મૃત્યુને કસ્યાણરૂપ માનતો અનુપ ભય અને લાલચની સામે. વીરબાળા ઇલાનો અનુપને બચાવવાનો પ્રયત્ન, નિરાશા. નામનો ન્યાય અને જંગલીપણે અનુપને મારી નાંખવા હેમુનો હુકમ.

પ્રવેશ ૩ જો—ક્રતાની જયશ્રી પ્રત્યે પ્રેમયાચના, કાન્તાના પ્રેમથી નીરાશ થયેલા પ્રતાપની સ્ત્રીમતી પ્રત્યે ધીક્કારયુક્ત ભાવના, લતાની નાશીપાસી, કાન્તાનું સમયાનુસાર સુચન, લતાનો દૃઢ નિશ્ચય.

પ્રવેશ ૪ થો—ખટાઉને અધર નાયતી તારીમ. શિક્ષકના માર અને ત્રાસથી ખટાઉએ હમેશને માટે ઇશ્કની શાળા છોડી જવું અને રસીકાએ બાંકેખાંને છેવટનો બનાવવા દીક્ષારામ નામની હીજી હોડીવાળાની છોકરી સાથે ચોક્કું ગોઠવવું.

પ્રવેશ ૫ મો—હેમુના હાથે અનુપ મરાયાની લોકવાયકાથી સતી. કાન્તાને પ્રતાપે અટકાવવી. અમીત કાન્તાએ પ્રતાપને ધીક

આપતાં પ્રતાપે સાહસીક થઇ આત્મઘાત કરવા તૈયાર થવું, પુરૂષ વેશે લલીતકુમાર નામધારી લતાએ આવી તેને અટકાવે અને સમજાવીને અનુપસિંહને છોડાવવા લઇ જવો.

પ્રવેશ ૬ ઠો—પ્રતાપે પહેરેગીરને વિનવી જોલમાં દાખલ થવું અને પોતાનો વેશ પહેરાવી અનુપસિંહને નસાડવો. સુતેલા હેમુને મારવા ઇલાએ પ્રતાપને ઉશ્કેરવો. અધર્મને અટકાવવા યુક્તિથી ઇલાને વિદાય કરી પ્રતાપે હેમુને જગાડવો. હેમુની આજીજીથી પ્રતાપે હેમુને છોડી દેવો. હેમુએ સીપાઇ પાસે પ્રતાપને કેદ કરાવવો. ઇલાનું ત્યાં પુનઃ આવવું. હેમુને જીવતો તથા પ્રતાપને કેદ થયેલો જોઇ ઇલાએ પ્રતાપને ધિક્કારવો. હેમુએ ઇલાને કેદ પકડવી અને પ્રતાપનું ખુન કરવા તૈયાર થવું. લલીતકુમારે આવી પ્રતાપને જાણાવી તેને લઇ નાશી જવું.

પ્રવેશ ૭ મો—ખાંડેખાંના ખાનગી ડેરાએ રસીકાની અધુરી રમતની પૂર્ણાહુતી.

પ્રવેશ ૮ મો—અનુપ કાન્તાનો મેળાપ. પ્રતાપ સંબંધી ખુલાસો.

પ્રવેશ ૯ મો—દોડતા પ્રતાપ તથા લલિતકુમાર પાછળ સીપાઇઓનું આવી પહોંચવું, પ્રતાપને લલિતકુમારે વિદાય કરવો, અને પોતે પુલનું નાકું ઘેરી સીપાઇઓને અટકાવી ઉભા રહેવું, વીજળીના એક મોટા કડાકાથી પુલનું વચમાંથી ભાંગવું અને લલીતકુમારનું સલામત જાણી જવું.

રજીલો.

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ લો—ઉન્માદિની કાન્તાનો પ્રતાપ માટે અફસોસ. ધાયલ પ્રતાપનું આવવું અને જોલાન થઇ પડવું. હેમુની ચકાઈના સમાચાર આવવા અને અનુપે સામે જવા તૈયાર થવું.

પ્રવેશ ૨ જો—મનોરથમાં મહાલતો મહોળ્ખતનો મજુર ખાંડેખાં દીલારામની ધુનમાં. શાદીના સરખસનું આવવું, ત્રિલોકમોહિની દીલારામના

દર્શનથી બાકેખાંને પશ્ચાત્તાપ અને બધાંની બનાવટ.

પ્રવેશ ૩ બે—ધાયક પ્રતાપ શયનશુવનમાં પ્રેમપીડીત લતાની પુનઃ પ્રેમચાચના, પ્રતાપની અચળતા અને અનાદર. લતાએ હાથ પકડાવી પોતાની સાથે પરણવાનું યુક્તિથી પ્રતાપ પાસે વચન લેવું.

પ્રવેશ ૪ થો—ઇલાને ગરદન મારવા હેમુએ દાનેશખાંને હુકમ કરી જવું બાદ સ્વામી રામાનુજનું ત્યાં એકાએક નીકળી આવવું. દાનેશખાંની ધર્મભાવનાનો ઉદય. ઇલાનો બચાવ.

પ્રવેશ ૫ મો—પ્રતાપ અને પુરૂષ વેશમાં લક્ષીતકુમારના નામે લતા. સ્વપ્નની વિચિત્ર અને ભેદભરી વાત. યુક્તિથી હાથ પકડાવી લતાનું જાહેર થવું. પ્રિતમ પ્રિયાનો પરમાનંદ.

પ્રવેશ ૬ ઠો—લડાઇ. અનુપ હેમનું દ્વંદ્વ યુદ્ધ, ઇલાના પ્રતાપથી અનુપનો વિજય. (સીનનો તન્નેસમાત દરઆરનો દેખાવ). હેમુને ક્ષમા, ઇલાનો સંસારત્યાગ, લાયકને લાયક ઇનામ, પ્રતાપ લતાનો હસ્ત-મેળાપ અને છેવટનો આનંદ.

શ્રી પરમાત્મને નમઃ

પ્રતાપી પ્રતાપ નાટકનાં ગાયનેા.

(મંગલાચરણ)

૧

સૂત્રધાર—નટી—બાળાઓ—

નાથ અનાથન તું, પ્રભુ, ભક્તવત્સલા પ્રાણુ, શીશુ શીર ઝુકીઆ,
શરણે તારા, ચરણે તારા, દીન દયાળા, નોંધાર, આધાર, તું દયાળ,
રાખે બાંધે અલ્યાની લાજ, પ્યારા પીતુ પાલનકારા— નાથ

રસદાયક રસરાજ કર રચના, કીરતાર કૃપાળ શરણાગતની લાજ
રાખજે, યાત્રીએ સ્તવીને વીનવી;

મતિ વિશુ કૃતિ ધારી, આશ એક હરી તારી ધારી;

કર નાટયની આ.....નાથ

બાળાઓ—વેદ ધર્મના વીર પૂજકતું હૃદય ધગકળેરે. હરિહા હૃદય

સ્વર્ગીવાનું શુભ શોણીત રગ રગ વહેળેરે

રાજકૃતની ભૂમિ સુવર્ણ સમી જે કહેવાતી,

રમણ સમાન કરી મૂકી હુંટીને બીખારી,

ઠેર ઠેર કંઈ બૂખે મરતાં લાખો નરનારી,

એચ સત્તાની એ બલીહારી લેદ લેજે માની.
 નેર આપણું રોવામાં રડી દો ગગન ગજવી,
 ન્યાય આપશે ન્યાયી સત્તા મુણીને આ દ્વની.

હેમુ—હું વિર મસ્તાનો છું જગનો મહા યોદ્ધા મહા સ્થાણો.
 હું સિંધો સાદો છું જેવો તેવાછું નટખટ પોકેતો.
 મહા જંગીછું મહારંગીછું વાહ વાહ સીકંદર સંગીછું.
 જે ચાહું મનમાં લહું પળમાં લહું તે કરમાં હું હા હા હા હા,
 છગ છગ કલ કલ લટપટ ખટપટ નેડી ભારી જગમાં ન
 વાહ વાહ વાહ હું વિર,

૨

સખીઓ—હોજી શાણી શાને તું શરમાયે ?
 નેબન તે આમ શું છુપાય કે ?
 લટકથી, મટકથી ચટકથી ચાલો;
 જમીલી જરા છટાથી.

કાન્તાકુમારી—હું ના સમજું બાળી બોળી જાઓ છોડી લટકાં
 લટકાં હાં, મટકાં, ચટકાં, નખરાં કરતાં જાઓ,

સખીઓ—રંગીલી રસીલી, જમીલી જો આ,
 વાડી ફાલી જોમનીઆની,

કાન્તા—લટપટ કરતી, ઝટપટ જોને છલમલ છોડી.

સખીઓ— વાહ વાહ વાહ-હોજી.

૩

કાન્તા—સખીઓ—

સખી મારો સાલ્યો ચડે રણુ ઘોડલે વીરહાક વાગે ર લોલ,
 ધુજે ધરણીને ડોલે દશ દીશારે લોલ;

ઘેરા ઘેરા શંખનાદ થાયને વાગે ધમર ધુધરીર લોલ.
 બોલે દુહલીને ગાજે ડંકરે લોલ.
 ચહુ સાથ મારા નાથ શસ્ત્ર સજી ઘોડેરે લોલ
 મારે રણુલીલા જોવા કોડ લ્યોજી સાથેરે લોલ,
 ભીષણ રણુ વિજન વને આપું હું તમ સાથ
 યાહોમ કરી નિશ્ચય મને ઝુઝીશ મારા નાથ
 આવતાં ઝાલીશ તિલક તીરને ઢાલે ધાવ પાછા વાગુરે લોલ
 પુટે ઢાલ તો ઝીલીશ ઉરમાં દુશ્મન દાવનેરે લોલ
 સાહુ સમશેર આજથી કોમળ કર કંકણ સ્થળે
 ધુમી રણુ ચમકાવું જેમ વીજળી ધન ઘોરે રમે,
 હુલે હુલે મારા નાથની શમશેર તેમાં દેવી ભવાની હું આગે
 કુમળીછું તોયે હું વીરબાળા, મારા કંકણમાં પ્રણય-
 ગીત ગાજેરે-(૩)-સખી.

૪

રામાનુજ—

શું સત્ય ધર્મ તે આચ્યે
 બ્રહ્મરસે ભીના ઋષીવરનો વેદ ધર્મ તે આચ્યે-શું સત્ય ધર્મ
 વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર વાલ્મીકી વેદવ્યાસ વળી પરાશરાદિ
 શુદ્ધ સનાતન બ્રહ્મતેજથી ઝળહળે જ્યોત સદાયે
 તે દીવ્ય ધર્મ તે આચ્યે, પુણ્ય ધર્મ તે આચ્યે-શું સત્ય ધર્મ
 ભીષ્મ ભીમ અર્જુન કરણાદિ પ્રતાપી પૃથુને સમરસિંહજી
 નામે અમર ઉછળેછે ઉર જ્યાં આર્ય તણાં ઉત્સાહે,
 તે સત્ય ધર્મ તે આચ્યે, અમ આર્ય ધર્મ તે આચ્યે-શું સત્ય

નેપથ્યમાં અનુપ—અંતરના વિશ્વાસમાં ઇશ ન કરે નીરાશ
 પ્રેમીનો પરમેશ છે, યા નવ લેશ ઉદાસ.

ઈલામુંદરી—

૫

દયા દીનની દીનબંધુ લાવી
 મહો બાંધી મુડતીના બેલી ઓ પ્રભુજી
 કોષ ન સગું સ્નેહી કોષ ન બંધુ બહેની
 મારે સૌ તુહી— દયા દીનની,

ધરી શીર ખોળે છું ખડીર
બાનાની પત રાખજે પ્રભુજી
છો નેધાર આધાર, દીનાનાથ દયાળ
બચાવો દીન બાળ— દયા દીનની.

રામાનુજ—

૬

ડરવું શું બેલું મોડું ને એક વેળ છે મરવું લખ્યું !
તો ધર્મસેવા કરી મરી કાં સ્વર્ગ માંહી ના જવું ?
કદી શબ્દથી કદી કર્મથી સુખ ના દીધું દુઃખ ના હયું
જન્મ્યું જીવ્યું કે મોગ્યું તે જાણ સહુ ધૂળમાં ગયું,
હોય જે હરામી નકટ ને નકટા
મોટા થઇ ભૂતે ધર્મસેવના હાં
જેને દુકાળજી જેવા દેદારે આંસુકાં ઢાળે
આવે દયા ન કાં— હોય જે૦

રસીકા—

૭

નજરીયાં યારને ખુબ મીલાઇ
બીન ગુ-હે બીન મોતે જલાઇ— નજરીયાં
અમરીત ધુંટા જન લે કેહકે
પીલાઇ ઝેરકી પીયાલી— નજરીયાં
દીલારામ જે નહી મીલા દીલકો કયા આરામ
જીનેસે મરના લલા જીસે હો બીશ્રામ
કીસે કહું મોરે કરમકી કહાનીરે
મીલે ન કાઇ સેહલાની— નજરીયાં

૮

રસીકા—અજી ચલીયેજી ચલીએ ગુમાની છેલા જરા આસ્તે કદમકો
હિઠાઇએ

આસ્તે કદમકો હિઠાઇએ અજી જરા આસ્તે કદમકો હિઠાઇએ—અજી

વારી વારી જાઉં તોપે લહેરી આ લાલા નેનાં કટારીસે ધાયલ
બાકેખાં—તેરે નખરેપે જી નીસાર જરાતો જાની મલે લગા

રસીકા—જયગી ધનિજત મોરી સૈયાં બૈયાં છોડો કાઇ દેખેગ

બટાઉ—રાજી મીયાં બીબી તો કાજી દેખેગા તો કયા હોધા

રસીકા—વાહ વાહ અક્કલ તુમારી

આકેખાં—તોરી મુરતપે દુનિયાં સારી
કરદું કુરઆન માશુક મેરી મતવાલી—

અમૃ

અનુપ—

૯

આતુર મન હિમંગ આવે
આવે.....મૃગ નયની
મધુર મોહની રસીક હૃદયની
અહો થયું જીવીત ધન્ય જાણું
તન મન લેતાં જો પ્રીય આવે

આતુર

આતુર

૧૦

અનુપસિંહ—ધન્યરે મિત્રતા ભાઈ તારી
આત્મભોગનું ઉજ્જવલ દષ્ટાંત
જગની સન્મુખ ધરીયું પુરું
પ્રતાપ—દેશયત્રમાં જીવનની દીક્ષા
લઈને જોડો તો કાણ કાન્તા

ધન્યરે

ધન્યરે

ધન્યરે

કાન્તા—

૧૧

કાલો થઈ જ્ઞાણે મુને રે ભરમાવી
વસીયો હૈયામાં રસીયો સ્વામરે
સૈયર એ વીણુ જરી નીંદ ન આવેરે
નયન મીયું તો ભાસે મન મહીં મોહન
નયન જોણું તો કામે કામરે
દેખું દર્પણુ તો પોતે હું જનું પ્રિતમ
સુઈ તો સલુણો સોડે ભરાયરે

કાલો

સૈયર એ

સૈયર એ

નેપથ્યમાં અનુપ—પ્રેમી જનની આતર્માં, ધણાંક ઘેલાં હોય
વણુ તેડે વણુ નોતરે જમવાની તક જોય

૧૨

તા—જાઓ જાઓ મતલબના ગરજલા

મોમીક મોહનજી તમ સાથે નહીં જોણું હું

દુરરેજો ના અડશે નહીંતો સુણુશો કાંઈ મોંની મીઠી માળ જો—જાઓ

અનુપ—માનો માનો માનોજી માનો

સલુણી સોગન મારા છે માનો

હાથ જોડું કહો પાપ પડું કહો
માનો તો પદરજ શીર ધરું હો

માનો

૧૩

કાન્તા—વાહરે વાહ મહારા મધ્યેલા મોહન ?

અનુપ—હાં રે હાં સાણી સીતાને ધન્ય ધન્ય ?

કાન્તા—ડોલાવી ડગમગું નાજુક ડોકને

આવોજ આવો આલીંગું અલગેલા

અનુપ—આગ્યોજ આગ્યો ભેટી લ્યોને બાળા

કાન્તા—જાઓ, જાઓ, જાઓ બનાવ્યા રાગ-વાહરે વાહ

અનુપ—પ્રેમ ત્યાં નહીં નેમ છે નેમ ત્યાં નહીં પ્રેમ

રવી રજની એક સાયમાં કહો ઊગશે કેમ-

વાહરે વાહ

આળાઓ—

૧૪

મંગળ દિન ધન્ય આજનોરે

સજની સાજન મલ્યાં સાધી અભેદ- મંગળ

પતિ મન દેવીને દેવી દીક્ષ પ્રભુ

દંપતિ ધર્મના સાર

સંસાર સહેજે સ્વર્ગ બને ને

ધર્મ આ સદાય સધાય

મંગળ

રસીકા—

૧૫

સાવરીયા તોરી લગનમેં (ર)

લોક મુવે બદનામ કરતહે

કહે તોરા લુંટારે હાં જોખન તોરા લુંટારે—સાવરીયા

બાટે ઘાટે મોહે રોજ સતાતે

કહે તોરા લુંટારે-જોખન તોરા લુંટારે-સાવરીયા

જ્યા હમારા જાયગા બિરહસેં તોરી કસમ

શીર કીસ જુકી ખાયગા બાલમ તુંમ જુકી કસમ

અશ્મો ફ્રિયાજસે કુચ્છ હમકો દશારા હોવે

નામ હો આપકા ઓર કામ હમારા હોવે—સાવરીયા

૧૬

સીતા—છે અજબ પ્રેમનો રંગ,

છે અજબ પ્રેમનો સંગ.

ચડ્યો તે ચડ્યો પછી ન ઉતરે થાય નહિ પાંખો
પાકો રંગ પલટે નહિ પટનો ઘોઘ ઘોઘ થાકો

છે અજન્મ પ્રેમનો પાસ

છે અજન્મ પ્રેમ વિલાસ

કાયરમાં પણ ભરનારો છે અજન્મ પ્રેમ ઉત્સાહ

વહે પ્રેમીના હૃદય વિના નહિ નિર્મળ પ્રેમ પ્રવાહ

છે અજન્મ પ્રેમ શક્તિ

છે અજન્મ પ્રેમ ભક્તિ.

૧૭

કાન્તા—રણુ ઘેલડા રણુ સંચરોરે અધીરી ઘોડલી થનથને

હાંસી કરી સખી મેણાં ન મારે શત્રુથી સામા રહી લડજેરે—અધીરી

હું ઘેર રહીને ગુંથીશ અખતર સાંકળી શાણા ન ડરજેરે—અધીરી

જુઝજે રણુ શીરતાજ, તજ મુજ યાદ, રસીલા રાજ,

અનુપ—સુંદરી સફળ અવતાર, કરવા કાજ, અવસર આજ,

કાન્તા—પધારો ભણે ભરથાર, જૂવે રણુ વ'ટ, વગાડો હાક,

અનુપ—રમણી હૃદય આધાર, મળીશું ને, લખેલું ભાગ્ય.

રામ

કાન્તા—રામ

અનુપ—છે રામ રામ

૧૮

સર્વ—જય જય દેવી ઈશ્વરી શીશ ખેળે તુજ માત,

ઉગારજે કે મારજે અમો તો નીમીત માત.

આળાઓ—વિજય વિજય વરતાવી વહાલા વીર વહેલા આવજો.

શીશ કપાતાં ધડ લડ્યાં એ જાતી તમ ઉર લાવજો.

રાજપુતો—પરાપુર્વથી રહ્યા સમયને વળગી સાચા રનેહથી

અનુપ—સ્વધર્મ સેવા ક્ષત્રી વીરો પ્રાણુ જતાં ચૂક્યા નથી

રાજપુતો—ના લુલે ક્ષત્રી જાત,

આળાઓ—ફતેહ કરો બકી ભાત,

રંક ખેત્રી જુગદીશ સાહે જુલમી તો જખ મારશેને—વિજય

અનુપ—કુળદીપક સદ્ભાગી કે દેશદીપક દેવાંશ,

જગદીપક જગદીશનો, કોઇ અલબ્યજ અંશ—વિજય

અંક ૨ નો.

લતા—

૧૯

ઝૂલે મારા નેમનનો ખાગ ખસીહાર.
 આવ મારા ભુલભુલ લાલ લટકાળ આવ. ઝૂલે
 ખીલી કળી ને પૂલી ફાલી છે પાંખડી,
 લયકાઠ કમરને નાચે આંખડીને છાતડી
 પલ્લ નયે પછી યાયે પસ્તાવો પ્રિય પ્યારે.

૨૦

લતા—નાથ નગીનારે ના છેક નમેરા થઈએ
 શ્યામ સલુણારે જીવ સાટે રહાતું રહાઈએ— નાથ
 પ્રતાપ—છત્રકે નાળાં સેહજ મારે, સાગર ના ઉમરાય કદી રે
 લતા—ચંદ્ર ઉછળે નાથ પત્રકમાં (૨)
 પ્રેમે પ્રભુનેરે જીતી વશ કરતો જગ જાણે નાથ
 પ્રતાપ—સમજે શાશ્વત શાનમાં રે હક મુકીરે માનમાં રે
 લતા—શીર સાટે છે સ્નેહ સલુણા (૨)
 જાય જુવાની રે કળી આ કામજ ભેટો લાવે નાથ

૨૧

લતા—દીવ લગાવી ક્યાં જશે એ દીવખર હાં જશે ક્યાં દીવખર
 પ્રતાપ—તું થઈ દીવાની પ્રેમની, હક કરતી ઘેડી શીદની
 લતા—તરશી ચાતકડી સ્વાતિની, એ દીવખર હાં જશે ક્યાં
 પ્રતાપ—તથ લાજ બાળ આ શું કરે છે શરમ દૂરથા અરે
 લતા—સાગર તથ જાયે ક્યાં નદી એ દીવદાર હાં જશે ક્યાં
 નેપથ્યમાં કાન્તા—પ્રેમ અમૃત સરસરસ પણુ જાય વડે વિષ થાયછે
 ને પ્રેમ સાચો પ્રેમીનો તો જીવ જતાંએ રહાય છે.

ચૂસીકા સખીઓ—

૨૨

આવો મસ્તાનાં દેશ દીવાનાં માના આંગણે આજ,

કરી ઘોર ગર્જના વિજય વિજય માનો ગમ્ભીર્ય (૨)—આવે
માતા મુર્ખ કે મરીય દુર્બળ હોયને કદી આપણી,
પરમાત સુંદર ધનવતી જોઇ હાકી ન મુકાયે કદી;
ભાગી તુટી ઝુપડી મઢી માની મીઠી લુખી રોટલી
પર મહેલનાં મેવા મીઠાઇ ન ભૂખ ભાંગે રાજની— કરી ઘોર

૨૩

રસીકા—ચલો મીયાં લટક મટક હાં ચટકસેં પાઈં ઉઠાવો
મીયાં તુમ અધર ચલો જમીપે પાઈં ન ધરો
પાઈં ઉઠાવો લખે ચોડે હાર સીનેપે ધરો

દુસરા હાથ રખોજી શીરપે કમર ટેડી તુમ કરો ચલો
બટાઉ—એસા નાચ સીખાને વાલી અમ્મા મેરી મરો
ખાંડેખાં—ચળો ઇસ્કકી મઝા મીયાં તુમ બટાઉજી મત કરો—ચલો

કાન્તા—

૨૪

મારો મોહન કોઇ મીલાવો રે (૨)
ઝવ જોઇયે તો લે, દ્રવ્ય ગમે તો લે
મોંચે માગેલું લે, પણ વાલમ દે મારો
ઝા પંખી તરૂં પત્ર સૌ વિચરો જ્ઞાલમ જ્યાં વસે
સમજવો કંઈ સાનમાં દાસી તમારી રહે
જરા કેહતાં આવે નામ મુણતાં આવે
દોડી દોડી આવે ઉડી ઉડી આવે

સેપથ્યમાં લિતા—પામર જન પાપાણુ પાતકને ગ્રહે છે
સંસાર સીંધુ તરૂં વ્યર્થ ચિતે ચહે છે

૨૫

લિતા—ચાલો જઈને સંકટ સહીને દુસ્મન દમીને

પ્રતાપ—અહા વીર હાક વગાડીયે

લિતા—કળખળ પવનથી પવન તણું

પ્રતાપ—એ વાદળું વીખેરીયે

લિતા—શીર સાટે કાળ કરી આજ તો

જયમી—વીર ટેક ગમ્ભીર્ય

હતા—ચીર બાળ અનુપને છોડાવીએ

પ્રતાપ—વિજય વિજય વરતાવીએ—

ચાલો

અનુપ—

૨૬

ચાકે ચઢી પડનાર દશાથીરે નરનાર
 છે ના કોઈ બચુ બચનાર
 સદા નહિ નહનાર દશા જે ચાહે તે કરનાર,
 દીડી આજ તે નહિ કાલ.. દશાથીરે
 ભમર વિચારે કમળમાં પ્રાતઃ સમે સુખ થાય,
 કમળવૃંદ વિધિ લેખથી હીમ પડી જતી જાય—છે ના
 મેંમાન રહી ઘડી ચારનો શશી અસ્તાચક્ષ જાય
 આ રવી પાદ કુસુમી શું ઊગતા અહીં જણાય—છે ના

બાંકેબાં—કોરસ—

૨૭

દીલદાર મીલી મુનાદ ફલી ગમર ગોરી બસ બેડો પાર (૨)
 અખ શાહી રચુંગા બ્યાહ કરંગા મગહ કરંગા જોખન
 લુંટુંગા ઘોડે ચડુંગા નૌશાહ બનુંગા વાહ વાહજી વાહ વાહ
 ગાડી જોડાઉ સાથ બીડાઉ ચાર કેહલાઉ બેડે જાવ મહેરબાન

કાન્તા—

૨૮

ઓ પીયુ આવો આવી બચાવો ન શાશ્વા સતવેરે,
 આવોજી આવો ના તરસાવો બળતી બચાવેરે—ઓ પીયુ
 આ તન કુંડ રચી મહીં ઈંધન અસ્થિ તણાં પતિ ધ્યાન ધરંછું;
 મધ્યધરી વિરહાનળ આપળ અશ્રુનણી ધૂત ધાર કરંછું;
 હું સુખ આહુતિ આપી હુતાશન ધીરજ શ્રીફળ ધારી રહીછું
 રે પ્રિય રે પ્રિય રે પ્રિય રે પ્રિય મંત્ર નીરંતર જાપ જપુંછું.
 હાં અરે હાં અરે હાં.ઓ પીયુ.

અંક ૩ નો

અનુપ—

૨૯

જગમાં મિત્ર ખરે અમુલ્ય છે,
 ત્રીવિધ તાપ ટાળે સદાય— મિત્ર
 માત તાત કે પાસ પ્રિયાની વાત ન થાય જે જરી જરી
 મિત્રને તે કહેવાયે સહી
 વાત વિસામો હૃદય કરાર
 મુખ દુઃખ વાત ક્રોને કહેવાય, મિત્ર વિનાય, મરવું
 મુંઝાઈ, હૃદયભાર, હલકો થાય— જગમાં

૩૦

બાંકેખાં—હાય દગા અગ્નિ જાળિં કહાં મુહ દીખાઈ કીસ તરાંહ
 બરાઉ—મઝા છરકી યે મીયાં બુલંદ નસીબે વારીયાં
 હીબુ—અલ્લાહ સલામત આપકી હરદમ રખે યે બેડીયાં
 દીલારામ—લેલી મેં તોડી પીયાડે મોલે તું મેલા મજલુ મીયાં
 બાંકેખાં—કાટું તોરી જમાન
 દીલારામ—માલના મેં તોડી જન
 બાંકેખાં—લે લે જન
 સર્વ—વાહરે જન
 બાંકેખાં—હાયરે જન

યે બાંકેખાં બદન કીસ તરહ લપટાવું કહેા

દીલારામ—નખલા મેલા ડેખો શીર જી આય વો કહેા

સર્વ—વાહ નાબેહરા લટકા કીસી નસીબ કહેા

બાંકેખાં—અગ્નિ શર પટક મર જાળિં જ્યાં કાટ કહેા જાતલંત-હાય

લતા

૩૧

પીયુ જાગી બુઝો વીતી ગઈ મધ્ય રાત
 વીજ ઝબુકે મોરલો ટહુકે

વરસે વળી વરસાદ—

પીયુ જગો

ચોમેર અંધકાર વીતે ન કાળ રાત

બહીતી બાથ ભરીને બચાવો

નાથ સુવાડી સાથ—

પીયુ જગી

૩૨

લતા—આપ્યું વચન તો નીલાવભેરે નાથજી મોહન મનાવું કરને ગ્રહ

હુલી જશોરે ડહાપણ હો રાજવી

આપ્યું

પ્રતાપ—ગોરી તજ ગુમાનને કદી ન ઝાલું હાથ

જો ઝાલું તો જીવથી ગણીશ ન્યાદે બાળ

લતા—જીતું હું છગ બગ કળથી

પ્રતાપ—જેઘંશ ચાલાકી તારી વાહ વાહ વાહ

લતા—પધારો પધારો પધારોજી પ્રાણ

આપ્યું

ધલા—

૩૩

પ્રભુ તુહી તુહી મન રટને

જગ ખટપટ તજ હરપગ ભજ

નાથ નીરંજનને—

પ્રભુ તુહી

પંખી મેળો ઝાડે મળીચો

મોહન મત ધરને

જ્ઞાન ધ્યાનને સત્સંગેથી

પ્રભુ સમજ કરને—

પ્રભુ તુહી

ધલા—

૩૪

છોડો મમતા મન ભમરા છે ના સાર જગમાં

સાર જગમાં ના મનવા સાર જગમાં

છોડો

વિશ્વ વિકટ વન વગડે પામર પંખી મન મુંઝાયે

મૃત્યુ વિશ્રાંતિની વાટ જગમાં—

છોડો

જીવન પુણ્યની જગ આગે પ્રકૃતતા ક્ષણમાં કરમાયે

જનમ્યું તે સહુ છે જનાર જગમાં

છોડો

નેપથ્યમાં લતા—હંસ ગયો સરવર વિશે દીહું અમૃત સાર

પીધા ત્રિણ પાછો વળ્યો કાણુ જુઝાવે લાલ

લતા—એક સમે સુતો હું જ્યારે શયનભુવને પલંગ મહીં
વિચિત્ર સ્વપ્ન આલ્યું ત્યારે મધ્ય રાતે મુને એક તહીં

* * *

મોહિની રૂપ ધરી મોળાને ભરમાવ્યાતા જે રૂપે
તે રૂપથી અદકી સુંદરી આવીને સુતી મુજ સોડે

* * *

કંઈ કંઈ મધુરી વાતો કરીને દીક્ષ મુજ જીત્યું ક્ષણની મહી
ગોલી વ્હાલી જાઈ છું જીવો વ્હાણું વાતે ગયું વહી

* * *

કહ્યું મેં ત્યારે અમૃત પ્યાલો ધરી હોઠ સુધી દીલદાર
વીખ વીરહનું પાવા વ્હાલી કાં થઈ તું હવે તૈયાર

* * *

હાથ મુજ તરછોડી નાંખી ચાલી ત્યાંથી ધરની બહાર
હું પણ પાછળ ગયો અને આવ્યો દરીયો અટકી તે નાર

* * *

દુર દીવાના પ્રેમી રેહજે બોલી બાળા પડી દરીયે
હું પણ પાછળ પડી મરવા તૈયાર થયો તવ તે ધડીએ

* * *

દીનાનાથ નામે એક જ્ઞેશી આવ્યો સોગન દઈ બોલ્યો
ના પડ મળશે પ્યારી પાછી કહું હું તુજને એક રસ્તો

૩૫

લતા—જાઓ જાઓ છેલા છેડોના જીઓના મોળી ભાળી ના ભમાવે

પ્રતાપ—શાશ્વી સુંદરી શાને શરમાવો જાઓ-જાઓ

જેમન ગુલાબની મીઠી મઝા જે સુંઘી તે સાર લ્યો લાવો-જાઓ

લ જાઓ જાઓ શુને લ્હાવા શા સમજું ના બાળી મોળી

પ્રતાપ—સમજેછો કે ના તે આ સમજાવે કીકી કાળી

લતા—કીકીમાં એવું શું જાયું

પ્રતાપ—જલમત્રીયા કંઈ નાચે

નાચી નાચી અંતર ઉંડું અલગેલી તુજ લાખે

લતા—શું લાખે સમગ્ગવો શાણા તો હું સાચું માનું

પ્રતાપ—સમગ્ગવે એ મદન જીવો આવી જાતું માનું—જગ્ગો

૩૬

લતા—લ્યોજ કેવા ભમાવ્યા ભોળીયા રાજ

વાતે વશ કીધા રસીલા રાજ—

લ્યોજ

મારા મનડાના મોર

બોલ દુહુદુહુ બોલ

જાતી ગજ ગજ મારી ટુલાય—

લ્યોજ

પ્રતાપ—નાચું નચાવે તેમ તારણી તુંધી

લતા—ઊર સાથ ભીડીને બાથ

પ્રતાપ—ઝરે વાહ વાહ

લતા—ઊર સાથ ભીડીને બાથ—

મારા

૩૭

રાજપુતો—પાપી પર થાવો ન રાણા કૃપાળ

હેમુ—પલપલ ચરચર તન બળે ઝટપટ કરો ઠાર—

પાપી

મમતે મરે મુરખ મથી હરિ કરે તે થાય છે

વીતી તવ હવે સમજ પડી—

પલપલ

અનુપ—વેરે ડસેલાં માનવી હડકાઈ સેંજે જાય છે

ભાન ન રહે ડસ ડસી

સર્વ—

૩૮

પદ પ્રણમતી લગવતી જય દેવી સ્વરૂપ સગુણ

સતી શીરોમણી સત્ય ચીંતામણી મંગળ મુર્તિ અનુપ— પદ

ધન્ય સુંદરી, જીવન તુચ્છ ગણી, હાં દેશની દાઝ ધરી;

સ્વદેશ પ્રેમીની વારી બલિહારી પડીએ ચરણુમાં,

મ હા દે વી ના.....ધન્ય સુંદરી. +

નાચનારીઓ—તીરકટ તકયે ધીન્ના ધાગીન્ના ધાધાધા ટુન્ના

ધાગીના ધાધાધા ટુન્ના (૨)—તીરકટ—

ધાકીટ તક ધુમ કીટ તક ધીતા આ આ સુખરંગ

કડાન કડાન ધાધાધા (૩) તીરકટ તકયે—

રામાનુજ—જય આર્ય ધર્મનો જય

જય ધર્મ બંધુઓનો જય

સર્વ પાત્રો—જય આર્ય ધર્મનો જય

જય આર્ય બંધુઓનો જય.

